

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационен труд на тема

Деконструкцията в съвременния дизайн на ученето на литература в училище
за придобиване на образователната и научна степен *доктор* по професионално
направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по литература)

Докторант: **Даниела Михайлова Стракова**

Член на научното жури и научен ръководител на докторанта:

проф. дпн Адриана Емилова Симеонова–Дамянова, СУ «Св. Климент Охридски»

Жанровите конвенции и обемът на *становището* дават възможност критическият прочит на научния труд не толкова да го представи пунктуално и анализира обстоятелствено, колкото да „разкадрова“ релефа му и да се съсредоточи върху специфични негови изпъкналости и вдлъбнатини – предимство, от което настоящото становище ще се възползва.

Доколкото предложеният за защита труд се фокусира върху деконструкцията (в съвременния дизайн на ученето на литература в училище), а тя внимава преди всичко в *събитийността* на дискурса, в неговото *ставане(-различен)*, което предполага боравене повече или по-малко с физични категории, и доколкото дисертацията, както ще стане дума и нататък, сама „е“ деконструкция, ще се фокусираме върху силата и слабостта на *писмото* ѝ.

Силата на работата на Д. Стракова се състои преди всичко в това, че тя залага и настоява неотстъпно върху критическото четене/учене на литературата в училище като единственото литературно образование, което си струва днес. И така фиксира без уговорки решаващия въпрос на литературното образование, който не е *Какво четем?*, нито *Колко четем?*, а (ако изобщо четем, разбира се) *Как четем?*. Този залог обезпечава кредитирането, първо, на активността на учениците днес, които отказват да бъдат пасивни рецепиенти на чужди истини. И с право, защото четенето е активен процес, не (толкова) рецепция, колкото конструиране. Активността освен това е единственият модус,

удържането в който позволява овластяването на ученика, освобождаването му от чувството за безсилие, спестяването на *педагогиката на безсилието*. Активността, ученето чрез правене на свой ред предполага креативността на учениците – а тази способността със сигурност е сред най-необходимите в шеметно динамичния днешен свят за постигане на удовлетвореност във всякакъв план.

Основополагащият избор на дисертационния труд (този на темата, обекта и предмета) – избор колкото научноизследователски, толкова и етичен, и граждански, – от който извира силата на работата, залага още на такива *скандални* за *добрия буржоа* неща като реституиране литературността на литературата – нейната подривност спрямо здравия разум (логиката на идентичността) и спрямо властта на неговите стереотипни конструкции (Истината, Действителността, Ценността...); респективно – палавото (непослушното) удоволствие от четенето – деконструкция. Инвестира и – най-важното – в откриването на езика като не-даденост, не-очевидност, (референциална) не-транспарентност, което сработва като ваксина срещу всяка манипулация (от страна на всяка Власт), срещу претенцията на всеки симулакрум за истинност.

Силата на работата обаче обитава и нейната *слабост*, защото българското училище (и общество) с все по-тревожна настойчивост се де-модернизира, залага на *мита днес*, на *другото* от критическото мислене...; накратко, провежда все по-успешно с негласното съгласие на *народа* контра-просвещенски политики. Слабостта, за която говорим обаче, съвсем не е тази, в която може да заподозре труда една предана на методическата инерция гледна точка. Тук ни най-малко не става дума дали учителите и/или учениците са готови да споделят позицията на деконструктивиста. Тъкмо наопаки – учениците са винаги вече именно деконструктивисти, винаги готови например в края на третия стих от първата строфа на популярното Вазово стихотворение „Родната реч“, който завършва с думата „меч“, да прибавят сричката „-ка“. И това именно е проблемът на училището, който то припознава като свое предизвикателство – как да от-учи учещите от деконструкцията, или от литературата. (Само два примера, илюстриращи колкото сериозността на проблема, толкова и неговата укритост в *нормалността*. В учебника – христоматия по литература за 7. клас на издателство „Просвета“ от 1992 година с автори А. Калешев, В. Петров и П. Златев са поместени откъси от Вазовата повест „Немили-недраги“, в т.ч. и от трета глава, в която изречението „Нему се искаше да прегърне тия странни хора, които тъй страшно го

привличаха...“ свършва както го цитираме тук: изтрит е финалът му, който, гласейки „...със своята отвратителност и гордост“, излага, изглежда, на риск възпитанието в дух на преклонение пред осъществените без недостатъци национални герои...През 2016 година министърът на образованието и науката Т. Танев публично огласи, че лично се е погрижил в програмата по литература да фигурира, разбира се, класикът А. Константинов, но не този, когото познаваме, а някой друг, който *не* е написал „Бай Ганьо в банята“...) Именно това *прави* работата на Д. Стракова: оголва същината – същинската работа – на преподаването и ученето на литературата в клас и обръща традиционния въпрос дали децата са готови за училище, поставяйки го под въпроса дали училището е готово за *детето*. В този смисъл преценяваме като убедително обоснована в труда хипотезата на изследването: „...деконструкцията, доколкото е другото (като вписано в същото) на литературата, „е“ винаги вече в училищните занимания с литературата, но потискана, прогонвана, заставяна да остава не-четлива, за да се предотврати критическото (и) четене, респективно – че отварянето достъп до рефлексията на дне-четливостта (на каноничните/ „програмните“ текстове) дава шанс на случването на едно „Просвещение без идеализъм“ (Дж. Брунс)“ (11–12).

Заради коментираната поставеност под черта на границата между *силата* и *слабостта* на дисертационния труд на Д. Стракова преценяваме стойността му –освен като *диагностична* – преди всичко като *критическа*.

Идва ред да отбележим два измежду най-съществените приноси, или две от най-значимите достойнства, на работата на Д. Стракова, на които дотук не обърнахме внимание:

Първо, убеждавайки в необходимостта от интегрирането на деконструкцията като дименсия на литературнообразователния дискурс в училище, трудът сторва езика на методиката на образованието по литература мъничко по-пригоден да изговаря деконструкцията, „огъвкавява“ го в този „стил на критическо мислене“. Което ни се струва повече от релевантно в контекста на все по-агресивно експанзиращи в публичното (в т.ч. и образователното) пространство патетични (псевдо)лингвистични жестове (перлокутивни актове), в който смислени (да не говорим за критически!) дискурси прозвучават все по-инцидентно, отзвучават все повече като екстраваганции и заглъхват без отзвук.

Второ, дисертационният дискурс смогва да (се) удържи (в) собствения си предмет (на текстово и на метатекстово ниво) – в убедливостта и неизбежността му, в *непосилната лекота* на неговото ставане-различен от себе си: дисертацията пише за деконструкцията и сама „е“ деконструкция. Вярна на този (не-)свой двоен жест, в последната си част изненадващо (като всяко *събитие*) тя дръзва да огласи актуалните политически събития, е-/имигрантската криза като компонент от вдъхновението си и да проговори за гостоприемството – вече не към другия прочит или другия у себе си, но към културния друг, за да изговори и гражданските компетентности, чието име според нея днес е нечетливо другояче освен като интеркултурни компетентности, като необходимо измерение на литературното образование. Така, в качеството си и на читатели, и на опоненти на работата на Стракова неочаквано се оказваме изправени пред предизвикателството на *гостоприемството*.

В заключение: въз основа на посочените безспорни научноизследователски качества и приноси моменти на труда на докторанта (добросъвестно, макар и подчертано скромно описани в него), както и предвид съответствието и на публикациите по темата, и на автореферата на изискванията на ЗРАСРБ и на Правилника за приложението му убедено предлагам на членовете на уважаемото научно жури **да присъдим** на Даниела Михаилова Стракова научната и образователна степен *доктор* по професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по литература).

11. 08. 2016 г.

Подпис:

/проф. дпн А. Дамянова/